87. številka. V Ljubljani, v soboto 15. aprila 1922. LV. leto

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja vsak dan popoldne, izvzemši nedelje in praznike.

Inserati: do 9 petit vrstá 1 D, od 10—15 petit vrst á 1 D 50 p, večji inserati petit vrsta 2 D; notice, poslano, izjave, reklame, preklici petit vrsta 3 D; poroke, zaroke velikost 15 vrst 30 D; ženitne ponudbe besedi 75 p. Popust le pri naročilih od 11 objav naprej. — Inseratni davek posebej.

Vprašanjem glede inseratov naj se priloži znamka za odgovor.

Upravništvo „Slov. Naroda" in „Narodna tiskarna" Knaflova ulica št. 5, pritličnо. — Telefon št. 304.

Uredništvo „Slov. Naroda" Knaflova ulica št. 5, I. nadstropje Telefon štev. 34.

Dopise sprejema le podpisane in zadostno frankovane. Rokopisov se ne vrača.

Posamezne številke: v Jugoslaviji navadne dni 75 par, nedelje 1 D v inozemstvu navadne dni 1 D, nedelje 1·25 D

Poštnina plačana v gotovini.

„Slovenski Narod" velja v Ljubljani in po pošti:

V Jugoslaviji:		V inozemstvu:	
celoletno naprej plačan	D 120·—	celoletno	D 216·—
polletno	60·—	polletno	108·—
3 mesečno	30·—	3 mesečno	54·—
1	10·—	1	18·—

Pri morebitnem povišanju se ima daljša naročnina doplačati.

Novi naročniki naj pošljejo v prvič naročnino vedno po nakazmici. Na samo pismena naročila brez poslatve denarja se ne moremo ozirati.

Dr. Kremžar:

K vprašanju preosnove porote.

(K članku prof. dr. Dolenca o tem vprašanju.)

Kjerkoli so uvedli poroto, nikjer se ni obnesla. To priznavajo tudi njeni najiskrenejši zagovorniki; ali je potem čudo, ako njeni načelni nasprotniki o njej izrekajo uničujoče sodbe? Kdor stopi pred kazenskega sodnika, pravijo, ima pravico zahtevati sodbo in jo tudi dobiti. Izrek porotnikov pa ni sodba. Sodba je le tak izrek, ki se opira na razloge. Zato je porotniški izrek, ki nima razlogov, le izraz samovoljnosti: sic volo, sic iudico.

Čujmo še drugo kritiko!

Dne 27. junija 1913 se je avstrijska gosposka zbornica posvetovala o reformah kazenskega prava. Med temi je bil načrt zakona o poroti. Takrat se je oglasil grof Pininski in izvajal nekako takole:

»Za poroto nikoli nisem bil navdušen. Mogoče se je obnesla na Angleškem, dasi je to zelo dvomljivo in dasi se je tudi ondi v zadnjem času zoper njo dvignila marsikaka kritika. Prenašanje in presajanje vse inštitucije v druge dežele se po mojih mislih nikakor ni obneslo, povzročilo je v pravosodstvu hude zmede . . . Ne umevam, kako se more važna funkcija sodnika v najvažnejših kriminalnih rečeh brezpogojno poveriti vsakemu lajiku, ki nima za to nikakršne kvalifikacije, dočim se v vseh drugih važnih in tudi gospodarskih funkcijah zahteva dokaz usposobljenosti.

Marsikateri izmed gospodov je že videl, kaj se godi v teh težkih slučajih in kako neizmerno se pehajo in trudijo sodniki, posebno predsednik in državni pravdnik, da bi porotnikom vtepli najneobhodnejše pravne nazore in pojme. Večkrat se ti zdi: to ni več sodna razprava, to je tečaj za juristične analfabete, kjer so obtoženci, priče in veščaki klinični materijal. In potem pa stališče branitelјstva. Reči moram, da je topost, po kateri se odlikujejo nekateri porotniki, nevarna izkušnjava, ki zagovornike zapelje, da se poslužujejo prav nizkotnih sredstev; ni pretiravanje, ako se trdi, da to dejstvo naravnost demoralizuje ves odvetniški stan.«

Tako je poroto obsodil grof Pininski. In ta fevdalni gospod, ki mu je bila inštitucija ljudskih sodnikov tak trn v peti, kaj pravite, kako je končno glasoval? Za odpravo porote? Kaj še. Njegov končni predlog je bil bistveno isti kakor predlog, ki ga je podal naslednji govornik, predsednik Inomoškega višjega deželnega sodišča Call, zagovornik porote. Vredno pa je le, je završil svoja izvajanja, napraviti še en poskus, uvesti tesnejši stik med sodniki in porotniki po možnosti ublažiti ostro ločitev sodnikov od porotniške klopi.

Do tega zaključka mora priti vsakdo, ki inštitucijo porote v resnici temeljito pozna. Vir porotniških pregreh ni v nedostajanju usposobljenosti, še manj pa — vsaj praviloma — v samovoljnosti ali zaničevanju zakonov; vsi nedostatki izvirajo iz ene točke, iz krivega ustrojstva naprave, ki je preobložena z balastom zastarelih zgodovinskih tradicij. K temu spada zlasti stroga ločitev sodnikov od porotnikov. Teh tradicij poskusimo poroto oprostiti in kdo ve, če je ne spravimo v pravi tir!

Odpraviti poroto pa ne kaže. Morda ne bo odveč, če tu navedem še, kar je v tem pogledu govoril zgoraj omenjeni višji sodni predsednik Call. Dejal je:

»Bodisi karkoli, vera ali vraža; ljudstvo zre v poroti zaščito svoboda. Iz tega razloga bi bilo, tudi, ako bi se porota dala odpraviti, vendar vprašanje umestnosti, ali se naj to stori. Mislim, da sta pomen porote in njena upravičena priljubljenost pravilno označena v Kellerjevem izreku: »Nikogar ne smete vzeti izmed nas in mu naložiti kazen, ako učen sodnik ne more dopovedati dvanajstorici preprostih mož, da je tako prav« To je misel porote in to je ideja, po kateri se je prikupila ljudstvu.«

In to je resnica. Še danes je porota ljudstvu to, za kar so krvaveli revolucijonarji leta 1848: priznanje slobode in vidno znamenje demokratizma. Marsikateri naših ljudi godrnja, če mora sesti na porotno klop, to je res. Vendar če priredimo danes plebiscit — zakaj bi ga ne, saj se sliši tudi o plebiscitih glede davka na vojne dobičke in zakona o pobijanju draginje — in vprašamo ljudstvo, ali mara poroto ali jo odklanja, — kaj stavimo, da bi pretežna večina misel na odpravo porote ogorčeno zavrnila kot politično capitis deminutio! Pa ne samo inteligentni, ampak tudi kmet, dasi so mu porotna zasedanja hudo breme. Zato bi bila ukinitev porote velika napaka, ki jo je mogla zagrešiti reakcija leta 1853, ki je pa moderni zakonopisec, upamo, ne bo.

Dolgo let se že ubijam s poroto in ne tajim, da so me njene sodbe neredkokrat neprijetno dirnile. Vendar vere vanjo nisem izgubil. Poroto smatram za izborno sredstvo za vzgojo sodnikov, ki jih sili k posebni temeljitosti in skrbnosti in odvrača nevarnost sojenja po šabloni. Pa tudi na razvitek kazenske zakonodaje upliva; porotno postopanje nas uči, kako bi se morali glasiti učini zakona, da bi jasno in točno izražali njegovo miselno vsebino. Kolikokrat je vzrok krivim porotniškim izrekom edino le slabi okorno formulirani zakon, ki bi bil nujno potreben reforme!

Zato menim, da moramo poroto na vsak način ohraniti.

Toda reforme je porota, kakor sem že zgoraj povdaril, nujno potrebna, prav izdatne in korenite reforme. To uvidevajo povsod. Nemčija ima kopo predlogov, ki merijo na to, italijanski kazenski zastopnik iz leta 1913 je poroto že preosnoval, dasi ne posebno srečno, in tudi Madžarska jo je leta 1914 v bistvenih točkah spremenila, čeprav obstoji tam za vse delikte še le od leta 1900. Vse te reforme pa streme za enim in istim ciljem. Zbližati hočejo sodnike, ki sodelujejo na porotni razpravi, in porotniško klop in odpraviti izolacijo porotnikov, ki so po prejšnjih zakonih (pri nas je še tako) sedeli nekje na strani, osamljeni kakor kardinali v konklavu in morali časih v zelo dvomljivih vprašanjih, nejasnih celo juristom, pričakovati potrebnega razsvetljenja res samo od svetega duha.

Projekt zakona o poroti, ki o njem govori profesor dr. Dolenc, je reformni poskus, ki zasluži, da ga resno ocenimo in pozorno premotrimo. Na podlagi kratkega časniškega poročila si kajpada zanesljive sodbe o njem ne morem ustvariti. Vendar že konture, ki jih podaja poročilo, kažejo, da je od projekta, ako postane zakon, pričakovati ozdravljenja bolnega porotnega organizma.

To in ono bi se moralo seveda popraviti, saj prof. dr. Dolenc sam prizna, da mu ni vse popolnoma po godu, kar stoji v projektu. Danes omenim samo dve točki, s katerima ne soglašam.

Prva je sodelovanje porotnikov pri posvetovanju in glasovanju o kazni. Projekt se v tem pogledu ujema s §§: 18 in 25 ogrskega zakona, pa katerih porotniki z navadno večino glasov izvolijo dva odposlanca, ki pri odmeri kazni sodelujeta z istimi pravicami kot sodni kolegij. Ta naprava je obstajala v Ženevi od leta 1890 do 1904 in obstoji še danes v mnogih ameriških državah, a mnenja o njej so odvojena. Zelo dvomljivo je, ali porotniška odposlanca res izražata mnenje porotniške večine. Značilno je vsekako, da italijanski kazenski postopnik iz leta 1913 te določbe ni sprejel, dasi se je nahajala v njegovem osnutku. Tudi nemški reformni predlogi jo odklanjajo.

Druga točka je določilo, da pristoji sodnikom pravica, uradno razveljaviti pravorek porotnikov, ki se jim zdi pomoten, in predlagati kasacijskemu sodišču delegiranje drugega porotnega sodišča. S tem so porotniki postavljeni pod kuratelo sodnikov in taka porota ni več prava porota, kakor je trdil že Feuerbach leta 1813. Če naj porotniški izrek velja samo, ako postane deležen milosti sodnikov, čemu potem tisto vprašanje in odgovarjanje? Ali ni to potem podobno otroški igri? Da je na poznejši razpravi še težje ugotoviti stvarni stan, omenim samo mimogrede.

Razgovori v St. Margheriti o rapalliski pogodbi.

NAŠA VLADA HOČE POSPEŠITI RAZGOVORE V RAPALLU. — ITALIJA ZAVLAČUJE. — NOVE INSTRUKCIJE VLADE. — REGISTRACIJA POGODBE PRI ZVEZI NARODOV. AMERIKA ŽELI HITRO REŠITEV REŠKEGA VPRAŠANJA.

— **Beograd**, 14. aprila. (Izvirno.) O včerajšnji seji izdano uradno poročilo ne omenja razprav ministrskega sveta o genovski konferenci in o razgovorih v St. Margheriti. Kakor je izvedel vaš dopisnik, je ministrski predsednik g. Nikola Pašič prečital vsa došla poročila naše delegacije oz. zunanjega ministra dr. Ninčiča. Ministrski svet je vzel poročilo o rapallski pogodbi in o razgovorih glede njene izvršitve na znanje, **stoji pa vstrajno na stališču, da se določbe rapalliske pogodbe popolnoma in brez popuščanja izvrše oz. izpolnijo.**

Ministrski svet je sklenil, da se takoj odpošlje zunanjemu ministru dr. Ninčiču nova navodila, da čimpreje zaključi razgovore glede izvršitve rapalliske pogodbe in to v prvi vrsti, ker je stališče naše vlade v reškem vprašanju diametralno nasprotno od onega italijanske vlade.

Zunanji minister dr. Ninčič prejme dalje pobastilo podati v imenu naše vlade striktno izjavo, da naša država vztraja pri tem, da se ima izvršiti pogodba, sklenjena in podpisana v Rapallu, dalje ima oblaviti italijanski vladi to načelno izjavo s pripombo, da stavi naša vlada pri Zvezi narodov predlog v svrho registracije rapalliske mirovne pogodbe. Tak predlog za registracijo je toliko bolj utemeljen in umesten, ker je rok za registracijo dospel dne 11. t. m.

— **Beograd**, 14. aprila. (Izvirno.) Snoči z orienteksprescm je odpotoval v Genovo oz. v St. Margherito poseben **vladni kurir**, da izroči zunanjemu ministru dr. M. Ninčiču nova navodila vlade.

— **Santa Margherita**, 14. aprila. (Izv.) Obseg vprašanj, ki so predmet razgovorom med našo in italijansko vlado je tako važen in obširen, da je treba računati na dolgotrajna pogajanja. Splošno Italija ne kaže posebne naglice, da bi došlo do čim prejšnjih oficijelnih zaključnih razgovorov.

— **Beograd**, 14. aprila (Izvirno.) Kakor javlja posebni poročevalec »Politike« g. Andrija Milosavljević, **je italijanski delegat Tosti že pripravil dopolnilne točke in določbe k rapalliski pogodbi v trdni nadi, da jih naša delegacija podpiše, čim prejme privolienje iz Beograda.**

— **Santa Margherita**, 14. aprila. (Izv.) Splošno vlada v krogih naše delegacije prepričanje, da skuša **italijanska vlada razgovore o izvršitvi rapalliske pogodbe čimboli zavleči, da tako pridobi na času in s tem goli nado na ta način našo delegacijo pridobiti za gotove koncesije, ki jih stavlja in zahteva Italija.**

— Santa Margherita, 14. aprila. (Izvir.) Razgovori dr. Ninčiča z italijanskimi politiki so se včeraj nadaljevali. Zunanji minister dr. Ninčič je najprej konferiral s Contarinijem in nato s podtajnikom Tosti di Valminuto.

— **Genova**, 14. aprila. (Izvirno.) Ameriški veleposlanik v Rimu je prispel v Genovo, da zasleduje potek genovske konferenco kot opazovalec. Veleposlanik Zedinjenih držav pa z velikim interesom zasleduje tudi razgovore med našo delegacijo in italijansko vlado v zadevi rapalliske pogodbe. **Ameriški veleposlanik je izrazil odločno željo, da se ti razgovori pospešijo, hitro zaključijo in izvrši rapalliska pogodba. Amerika je interesirana na čimprejšnji rešitvi reškega vprašanja. Tudi Francija in Anglija se zelo zanimate za razgovore v Santi Margheriti.**

— Genova, 14. aprila. (Izvirno.) Od ameriškega veleposlanika izražena želja za takojšnjo rešitev reškega vprašanja je vzbudila v italijanskih krogih globok vtis. Vpliva tudi na Anglijo in Francijo.

— Genova, 14. aprila (Izv.) Nekateri genovski listi zadnje dneve priobčujejo razne izjave oz. interviewe od strani italijanskih politikov. Vsi listi priobčujejo izjave Tostija in Contarinija, ki so pa v bistvu zelo netočne. Te izjave morajo potem listi demantirati. Tako je neki list priobčil poročilo o odnošajih med Italijo in našo kraljevino v netočnem obsegu. Omenil pa je, da je konzulta v Rimu sprejela o poteku razgovorov in njih rezultatu dolgo poročilo in da je pričakovati v najkrajšem času vladnega komunikeja. Senator in državni podtajnik Contarini ima v Santi Margheriti stalne stike z našo delegacijo. **Sedaj je zahteval od rimske konzulte zemljevide in dokumente, nanašajoče se na mesto Zader.** Včeraj je v Santo Margherito iz Rima

Pirhi in kožuhi.

Kar vse v nič devajoče zavisti menda res ni kmalu kje toliko kakor pri nas. Ko je pred dvema letoma izšla prva velika publikacija o narodnih vezeninah na Kranjskem in svetu podala v posnetkih nebroj odbranih uzorcev, sem jo v nekem listu radosten pozdravil in nje avtorju prof. Albertu Siču po dobrem preudarku napisal par toplih besed. Vedel sem, da imam pred seboj prvi del velikega opusa, ki si ga je raziskovalec slovenske narodne umetnosti Albert Sič določil lahko rečem za življensko nalogo, in bilo mi je jasno, da bodo Sičevi zborniki za proučevanje naše narodne umetnosti prav tako važni, kakor so za raziskavanje narodnega pesništva Štrekelj-Glonarjevi zborniki slovens. narod. pesmi. Pa moje zahvalno in bodrilno priznanje temu in onemu ni bilo nič kaj všeč. Ustreženo bi bilo, ko bi bil opustil vsako priznavalno besedo in na pretege zabavljal, čeprav proti bolišemu prepričanju, ter ugotovil, da bi bil ta in ta vso to reč dosti bolje opravil. Čeprav so se zajedljivci končno pridružili mojemu naziranju in so vendarle priznali, da je prof. Sičeva publikacija zaslužna in uspela, sem se odločil, da to pot, ko mi je govoriti o Zbirki narodnih ornamentov, specielno o mapi »Narodni okraski na pirhih in kožuhih«, ki jo je prof. Sič te dni izdal pri državni zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani, ne napišem naprosto svojih misli, ampak se o njej in merito raiši izrazim s tem, da zapišem, kako je ta najnovejša Sičeva narodnoumetnostna objava v živo segla temu in onemu mojih znancev.

Kakor veleva spoštljiv novinarski običaj, zapišem najprej, kakšna je ta publikacija na sploh.

Format ji je velik. Finejša izdaja je prirejena kot mapa, cenejša pa v obliki zvezkov, katerih je osem. Obsega 41 barvotiskanih listov, od katerih jih deset razkazuje okraske na pirhih, 31 pa okraske na sedaj le še poredkoma kdaj vidnih moških in ženskih kožuhih, kakršni so bili še pred dobro 60 leti v splošni navadi pri naših kmetih in kmeticah. Oboje okraske je po pristnih komadih posnel in barvito narisal prof. Albert Sič, natisnila pa jih je ljubljanska tiskarna J. Blasnikovih naslednikov z vso akurateso v linijah in barvnih tonih. Kaj razkazuje album, je profesor Sič v prijetno pisanih sestavkih z lahko umljivo in okretno besedo povedal v pridejanem razjasnilu, ki ga je natisnila in z dobro uspelimi ilustracijami po fotografijah opremila tukajšnja Jugoslovanska tiskarna, oziroma njena klišarna.

Zlasti zanimivo se bere v tem razjasnilu, kar pripoveduje avtor o naših velikonočnih pirhih, kako so jih gospodinje in dekleta okraševale in jih v Beli Krajini okrašujejo še dandanašnji, od kod so zajemale včasih presenetljivo lepe, vsekdar pa preproste in na moč prikupne ornamente in kako se po kmetih s pirhi dobrovoljijo. V posebnem sestavku je zabeležil, kar velja vedeti o žal iz nošnje ginevajočih kožuhih.

Namenu publikacije dobro ustreza, da je zadosti obilno razjasnilo razen v slovenščini natisnjeno tudi v srbskem in francoskem jeziku. Ker Jugoslov. tiskarna ni imela ciriliških črk, se je moralo srbsko besedilo staviti v latinici, tako da ga torej lehko čitajo tudi cirilice nevešči Hrvatje. Naslovno sliko: zastaven mlad kmet in brhka kmetica se s kožuhi oblečena sučeta v plesu, ostarela mati in za možitev godna hči pa opisujeta pirhe za bližnje velikonočne praznike, je prikupljivo narisal Anton Koželj in je barvito natisnila zgoraj omenjena domača klišarna.

Najprej sem svoj izvod »Narodnih okraskov na pirhih in kožuhih« pokazal gospodu, ki je znan gojivec narodnega lepotoljubja. Bil je publikacije po nadrobnem pregledu iskreno vesel. Pohvalil je izbero vzorcev in spretno porazvrstitev, zlasti pa **precizno vernost Sičevih risb. Tudi** on sodi, da utegnejo Sičeve objave postati epohalne za študij in nadaljnjo usodo slovenske narodne umetnosti. Saj obeta prof. Sič čvrsto nadaljevanje in javlja, da je naslednji zbornik »Narodni okraski na pohištvu, na preslicah in vretencih« že v tisku. — Da mi dopušča odmerjeni prostor, bi zapisal še poglavitne misli razgovora, ki se nama je utrnil, ko sva ogledavala list, ki razkazuje v Škofji Loki in okolici pod tujim vplivom iz tamošnjega samostana poslikane pirhe. Kolika razlika med samoraslimi, iz prirojenega lepotočutja vzcvelimi okraski na naših narodnih pisanicah (= pirhih) in izumetničeno šarastimi tujinskimi poslikanicami! Tu prikupljiva, uprav divna okusnost v preprostoti, tam neprijetno, uprav zadirčno brezokusje. Če se ti dražest naše ornamentike še ni razodela v vsej svoji osvojevalnosti, postavi domači tvor nasproti tujemu, pa izpregledaš!

Prijatelj, ki poučuje na srednji šoli risanje, je ob pregledovanju figuralnih zakladov Sičevega albuma žarko oveselien tlesnil z rokami in izjavil, da vodstvo njegovega zavoda mora in mora nabaviti vsaj en izvod, ker pač ni kmalu najti prikladnejših risarskih predlog in bogatejšega najdišča ornamentskih uzorcev za barvorisanje geometričnih in stilizovanih likov nego jih nudijo ti listi.

In ko sem Sičev album razkazoval dami — se ni nič treba muzati, je dobra prijateljica moje žene in bila pri njej v posetih —, se za moje modrovanje o pirhih in kožuhih na malone žaljiv način še zmenila ni, ampak je vsa razvneta ženi čebrnjala o predivnih motivih za okusno, pa ceneno krašenje spomladnih in poletnih toalet za gospe, mladenke in otroke. Našla je prikladne vzorce vsepovsodi, v nariskih pirhov kakor v barvitih reprodukcijah kožušnih našitkov in bi si moj izvod »za natančnejši pregled« vzela seboj »na posodo«, ko ji ne bi bil z vsem taktom dopovedal, da bo vsekakor bolje, da si kupi svojega.

Saj za današnje razmere ne stane bogvedi koliko: mapa v finejši izdaji s podobami, natisnjenimi na karton, 100 dinarjev, na navaden papir Din. 75, v zvezkih pa po 10 dinarjev za zvezek.

Ko bi bil pokazal še poklicni izdelovalki ženskih in otroških oblačil in odelnih lepotnin, stavim, da bi bil razpalil še živejše poželjenje po nabavi.

Velika noč bo kmalu in že si mučite glavo, kaj bi podarili za pirhe. Eto darilo, s katerim boste gotovo ustregli!

M. Istinič.